

บางกระท่อมกัมวัดหน้าชม

เที่ยวชมโบราณวัตถุสถานในเมืองพิษณุโลก ตอน^๕ผู้เขียน
ขอพาท่านผู้อ่านไปชมโบราณวัตถุสถานใน *อำเภอบางกระท่อม* ซึ่ง
มีที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ริมทางรถไฟสายเหนือ ได้พิษณุโลกลงมา
เพียง ๒๗ กิโลเมตร และจากกรุงเทพมหานครถึงสถานีรถไฟบาง
กระท่อม ๓๖๒ กิโลเมตร สำหรับ “บางกระท่อม” นั้นนอกจากเป็น
ชื่ออำเภอแล้วยังเป็นชื่อตำบลอีกด้วย และก่อนจะมาเป็นชื่ออำเภอ
ก็เป็นกิ่งอำเภอมาก่อน เช่นกับอำเภอบ้าหมากหรืออำเภอวังทองใน
ปัจจุบัน ได้ยกฐานะเป็นอำเภอเมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๙
เอง.

สำหรับโบราณวัตถุสถานที่อยู่ในท้องที่ อำเภอบางกระท่อม
ที่น่าสนใจก็มีอยู่ตามวัดอย่างเคย และวัดต่าง ๆ ก็มีตั้งอยู่ริมแม่น้ำ
น่าน เช่นเดียวกับในท้องที่อำเภอพรหมพิราม วัดต่าง ๆ ที่ผู้
เขียนได้เดินทางไปสำรวจมาแล้ว ก็มีวัดโคกสลุด วัดย่านยาว วัด
กำแพงมณี วัดบางกระท่อม และวัดห้วยแก้ว เป็นต้น ผู้เขียนจะ

ได้พาท่านผู้อ่านเที่ยวชมโบราณวัตถุสถานตามวัดต่าง ๆ ที่กล่าวมาตามลำดับไปดังนี้

วัดแรกคือ **วัดโคกสลุด** ซึ่งเป็นวัดที่ตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลบ้านไร่ ริมฝั่งแม่น้ำน่านปากตะวันตก การเดินทางไปยังวัดโคกสลุดนั้น มีถนนจากที่ว่าการอำเภอบางระจุ่มหรือสถานีรถไฟบางระจุ่มไปถึงริมแม่น้ำน่าน ระยะทางประมาณ ๗ กิโลเมตร แต่ถนนไม่ค่อยดีนัก มีรถยนต์โดยสารรับคนโดยสารจากที่ว่าการอำเภอไปยังริมแม่น้ำน่านนี้ ผู้เขียนเองก็ต้องนั่งรถยนต์โดยสารนี้ไปยังแม่น้ำน่านปากตะวันออก แล้วข้ามเรือจ้างไปยังตลาดราษฎร์อุทิศ ซึ่งอยู่ปากตะวันตกของแม่น้ำน่าน จากตลาดราษฎร์อุทิศ ผู้เขียนเช่ารถยนต์คันหนึ่งไปยังวัดโคกสลุด ซึ่งมีระยะทางประมาณ ๑ กิโลเมตรครึ่ง สำหรับวัดโคกสลุดนี้มีโบราณวัตถุสถานที่น่าสนใจและน่าชมอยู่มากพอควร เช่น หอระฆังเก่า เจดีย์ วิหาร ซากพระพุทธรูปเก่า พระพุทธรูปบาทจำลอง ศาลาการเปรียญ และตู้พระธรรม เป็นต้น

สำหรับหอระฆังของวัดโคกสลุดนั้นตั้งอยู่หน้าวัด แต่ชำรุดทรุดโทรมลงไปมาก หลังคาซ้อนเป็นสองชั้น เป็นทรงสี่เหลี่ยมยอดเรียวแหลมขึ้นไปคล้ายกับปัทมาศ ซึ่งนับว่าเป็นแบบที่แปลกมากแบบหนึ่ง ซึ่งผู้เขียนไม่เคยพบมาก่อน ถัดเข้าไปในบริเวณวัด

มีเจดีย์เก่าอยู่ถึง ๕ องค์ด้วยกัน คือตั้งอยู่หน้าวิหาร ๔ องค์ และ
 หลังวิหารอีก ๑ องค์ เจดีย์หน้าวิหารนั้นเป็นเจดีย์แบบลังกาทรง
 กลม ๓ องค์ แบบลังกาทรงเหลี่ยมย่อมมีไม้สิบสองอีก ๑ องค์
 ส่วนหลังวิหารเป็นแบบลังกาทรงกลม เจดีย์ทั้งห้าองค์อยู่ในสภาพ
 ซ้ำรุดทรุดโทรมมาก ส่วนวิหารนั้นผู้เขียนคิดว่าคงซ่อมแซมกันมา
 หลายครั้งแล้ว แม้กระทั่งพระพุทธรูปในวิหารก็คงถูกซ่อมแซม
 เช่นกัน ที่น่าสนใจก็คือที่บันไดทางขึ้นวิหาร มีรูปพญานาคปูนปั้น
 อยู่ทั้งสองข้าง แต่เศียรไม่มีเสียแล้ว ถ้ามีอยู่ครบคงจะงามมาก
 ที่เดียว ข้างบันไดมีลายปูนปั้นเป็นรูปดอกบัว หลังวิหารมีพระ-
 พุทธบาทจำลองตั้งอยู่ ข้างวิหารมีซากพระพุทธรูปศิลา ซึ่งไม่มี
 เศียรวางอยู่ ก็มีโบสถ์มาศิลาวางฝังอยู่ด้วย ทงซากของพระพุทธร-
 รูปศิลาและโบสถ์มาศิลา ผู้เขียนคิดว่าคงสร้างมานานหลายร้อยปี
 แล้ว ถัดจากวิหารเข้าไปเป็นโบสถ์ ซึ่งผู้เขียนได้รับฟังจากท่าน
 เจ้าอาวาสวัดโคกสลุดว่า โบสถ์ปัจจุบันที่มีอยู่นั้นสร้างขึ้นใหม่แทน
 โบสถ์เก่าซึ่งถูกรื้อไป และโบสถ์เก่านี้มีจิตรกรรมฝาผนังเรื่อง-
 ไตรภูมิ มารผจญและเทพชุมนุมด้วย น่าเสียดายที่ผู้เขียนไม่มี
 โอกาสได้ชมจิตรกรรมฝาผนังดังกล่าว เพราะโบสถ์ถูกรื้อเสียแล้ว
 เลยไม่ทราบว่าได้เขียนขึ้นในสมัยอยุธยา หรือรัตน โกสินทร์กันแน่
 ส่วนศาลาการเปรียญของวัดนั้น เป็นศาลาการเปรียญแบบไทยแท้

ที่หาดูได้ยาก มีหลังคาสูงใหญ่ ที่หน้าบรรณมีภาพเขียนเรื่องมาร
 ผจญตีควัวด้วย แต่ภาพเขียนที่เพิ่งเขียนขึ้นใหม่ แต่ก็น่าชมไม่
 น้อยทีเดียว บนศาลาการเปรียญมีตู้พระธรรมเป็นลายรดน้ำฝีมือดี
 มาก และมีพระพุทธรูปทรงเครื่องที่สร้างขึ้นใหม่หลายองค์ด้วยกัน
 นอกจากนี้ ผู้เขียนสังเกตตุ้มแม่บ้านแล้วพบว่า ตลิงพังลงน้ำ
 เรื่อย ๆ และยังทราบอีกว่ากำแพงหน้าวัดได้พังลงน้ำไปเสียแล้ว
 เท่าที่พาท่านผู้อ่านได้เที่ยวชมโบราณวัตถุสถานในวัดโคกสลุดมานี้
 ท่านผู้อ่านคงเห็นด้วยกับผู้เขียนว่า วัดโคกสลุดเป็นวัดที่เก่าแก่วัด
 หนึ่ง และน่าเสียดายโบราณวัตถุสถานที่ถูกรื้อทำลายไปและที่ทรุด
 ไทรมลงไปมากต่อมาก

อีกวัดหนึ่งที่น่าสนใจ ก็คือ *วัดย่านยาว* ซึ่งตั้งอยู่ใต้ตลาด
 ราษฎร์อุทิศลงไปประมาณ ๒ กิโลเมตร เศษ ส่วนวัดโคกสลุดที่
 กล่าวมาแล้วนั้นตั้งอยู่เหนือตลาดราษฎร์อุทิศขึ้นไปประมาณ ๑ กิโลเมตรครึ่ง,
 ที่วัดย่านยาวนี้มีจิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งเขียนไว้เหนือ
 อาสนสงฆ์บนศาลาการเปรียญ เป็นเรื่องทศชาติ ครบทั้ง ๑๐ ชาติ
 แต่ภาพที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ได้ถูกเขียนซ่อมใหม่ เมื่อราว ๔๐ ปี
 เศษมานี้เอง สำหรับพระพุทธรูป ๒ องค์ในวิหารนั้นผู้เขียนคิดว่า
 เป็นพระพุทธรูปเก่าอาจจะเป็นสมัยอยุธยาตอนปลายก็ได้ ๒ องค์
 นั้นขนาดไม่เท่ากัน คือใหญ่องค์หนึ่ง เล็กองค์หนึ่ง ชาวบ้าน

เรียกกันว่า หลวงพ่อเพชร ที่หน้าวิหารมีเจดีย์แบบลังกาย่อเหลี่ยมมุมมนไม่สิบสองอยู่องค์หนึ่ง เข้าใจว่าสร้างขึ้นราวสมัยรัตนโกสินทร์ตอนปลาย แต่สังเกตเห็นตัวสถาปัตยกรรมจะซ่อมแซมหรือต่อเติมขึ้นใหม่ เพราะไม่สมส่วนกับฐาน ส่วนโบสถ์นั้นผู้เขียนได้เห็นเมื่อครั้งที่ได้ไปชมโบราณวัตถุสถานยังวัดย่านยาวนี้ พบว่ากำลังก่อสร้างใหม่ อาจจะรอหลังเก่าเพื่อสร้างหลังใหม่ก็ได้ โบราณสถานอื่นๆ ที่น่าชมของวัดย่านยาว ยังมีอีกคือ หอระฆัง ศาลาท่าน้ำ และหอสวนมนต์ ซึ่งมีลักษณะแบบไทยแท้หาดูได้ยากในสมัยปัจจุบันอย่างยิ่ง

อีกวัดหนึ่งที่คุณเขียนได้ไปชมมา คือ **วัดกำแพงมณี** ซึ่งตั้งอยู่เหนือตลาดราชบุรีหรือทิศเพียงเล็กน้อยเท่านั้นเอง สำหรับวัดกำแพงมณีนี้ ไม่มีโบราณวัตถุสถานที่เก่าแก่ของวัดอยู่เลย มีแต่ที่นำมาจากวัดร้างอื่นๆ เช่นอิฐโค้งขนาดใหญ่ ซึ่งนำมาจากวัดร้างเหนือวัดโคกสลุดขึ้นไป แต่ผู้เขียนยังไม่ได้เดินทางไปชมวัดร้างนั้น กล่าวกันว่าพระพุทธรูปหน้าตักกว้างถึง ๓ ศอก ไม่มีเศียร เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น และวัดร้างอีกวัดหนึ่ง ซึ่งตั้งอยู่ทางปากตะวันออกของแม่น้ำ่านซึ่งผู้เขียนยังไม่ได้ไปดูเช่นกัน พระภิกษุในวัดกำแพงมณีเล่าให้ผู้เขียนฟังว่า ทางวัดได้เก็บอิฐมาจากวัดร้างนั้นพร้อมทั้งพระพุทธรูปสมัยอุทองอิทธิพลพบุรี และยังมีซากของพระ

พุทธรูปที่เหลือไม่ครบทั้งองค์อีกด้วย ดังนั้นวัดกำแพงมณีจึงเป็น
วัดที่มีโบราณวัตถุที่ได้มาจากวัดร้างอื่น ๆ ทั้งสิ้น โดยเฉพาะอิฐที่
นำมานั้น ทางวัดจะนำมาสร้างโบสถ์หลังใหม่ แสดงว่าเป็นการ
ทำลายโบราณสถานเก่าเพื่อนำมาสร้างของใหม่ขึ้นแทน

เมื่อครั้งที่ผู้เขียนเดินทางไปสำรวจดูโบราณวัตถุสถาน ที่วัด
โคกสลุด วัดย่านยาว และวัดกำแพงมณีนั้นคนขับรถยนต์ที่ผู้เขียน
และคณะเช่าเพื่อไปตามวัดต่าง ๆ นั้น บอกว่าจากตลาดราชบุรี-
อุทิก ซึ่งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ่านปากตะวันตกนี้ มีถนนตัดต่อถึงริมฝั่ง
แม่น้ำยมทางทิศตะวันตก ซึ่งมีระยะทางไกลที่สุดของแม่น้ำทั้งสอง
คือระยะทางเพียง ๒๐๑๐ เมตร เท่านั้นเอง ผู้เขียนก็เลยให้คนขับ
รถยนต์พาไปริมฝั่งแม่น้ำยม และได้แวะที่วัดกำแพงดิน ซึ่งเป็น
วัดที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำยม ในท้องที่อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร
กลายเป็นคนละอำเภอ คนละจังหวัด เมื่อผู้เขียนไปถึงก็ต้องชม
โบราณวัตถุสถานในวัดกันเสียหน่อย ถึงแม้จะไม่อยู่ในท้องที่
อำเภอบางกระทู้ก็ตาม สำหรับวัดกำแพงดินนี้เป็นวัดที่เก่าแก่วัด
หนึ่งมีโบสถ์เก่าไม่มีผนัง ใช้เสาขนาดใหญ่มาก ส่วนศาลาการ
เปรียญก็สร้างมาหลายสิบปี ลักษณะเป็นแบบไทยแท้ มีตู้พระ
ธรรมลายรดน้ารุ่นเก่าอยู่ ๒ ตู้ นับวันแต่จะหาดูได้ยากยิ่ง

กลับจากชมโบราณวัตถุที่วัดกำแพงดิน ขึ้นรถยนต์โดยสาร

กลับ ระหว่างทางก่อนถึงสถานีรถไฟบางกระทุ่มแวะวัดบางกระทุ่ม
ตั้งอยู่ริมคลองบางกระทุ่ม ซึ่งอยู่ห่างจากสถานีรถไฟประมาณ ๓
กิโลเมตร ก็ถนนรถยนต์ถึงริมคลองบางกระทุ่ม แล้วข้ามฟากไป
ยังวัดบางกระทุ่มได้ สำหรับวัดบางกระทุ่มนี้ผู้เขียนได้ถามท่านผู้
สูงอายุ ๆ ได้เล่าให้ฟังว่า เดิมทีเดียววัดบางกระทุ่มตั้งอยู่คนละ
ฟากคลองกับวัดบางกระทุ่มปัจจุบัน แต่ว่าทำเลของวัดเดิมไม่
เหมาะสมอย่างหนึ่งประกอบกับสิ่งก่อสร้างของวัดชำรุดทรุดโทรม
ท้วย ทางวัดจึงย้ายไปตั้งอยู่ในที่ปัจจุบัน สำหรับวัดบางกระทุ่ม
เดิมนั้น ปัจจุบันกลายเป็นสวนมะพร้าวไปเสียแล้ว ยังมีเสา
โบสถ์เหลืออยู่ แสดงว่าวัดบางกระทุ่มเดิมนั้นคงเก่าแก่พอสมควร
สำหรับวัดบางกระทุ่มในปัจจุบันนั้น เพิ่งย้ายมาสร้างใหม่เมื่อราว
๑๐๐ ปีเศษ มีโบราณสถานที่น่าสนใจก็คือ โบสถ์ที่สร้างขึ้นใหม่
ภายในมีจิตรกรรมฝาผนังซึ่งเขียนแบบตะวันตก คือมีแรเงา มี
ระยะใกล้ไกล ผิดกับแบบไทยซึ่งไม่มีแรเงา และไม่มีระยะใกล้
ไกล เรื่องที่เขียนก็เป็นพุทธประวัติ และอีกวัดหนึ่งที่มีจิตรกรรม
ฝาผนังภายในโบสถ์เหมือนกัน ฝีมือแบบเดียวกัน คือที่วัดห้วยแก้ว
ตั้งอยู่ข้างที่ว่าการอำเภอบางกระทุ่ม และคงเป็นวัดที่สร้างขึ้นใหม่
พอ ๆ กับวัดบางกระทุ่มนั่นเอง สันเกตจากจิตรกรรมฝาผนังก็คง
จะเป็นฝีมือของจิตรกรคนเดียวกันนั่นเอง

วัดที่ผู้เขียนได้เดินทางไปสำรวจดู โบราณวัตถุสถาน ก็มีอยู่เท่าที่กล่าวมาแล้วนั่นเอง ความจริงในท้องที่อำเภอบางกระทุ่มยังมีวัดต่างๆ อีกมากมายหลายวัดด้วยกันที่การเดินทางลำบาก ผู้เขียนยังเดินทางไปสำรวจไม่ถึงเช่นในท้องที่ *ตำบลนครป่าหมาก* ก็มีวัดสามเรือน วัดบึงลำ วัดท่าตาล วัดวังสาร และวัดปากคลอง เป็นต้น ในท้องที่ *ตำบลเนินกุ่ม* ก็มีหลายวัด เช่น วัดเนินกุ่ม วัดศรีศรัทธาราม วัดดงหมี่ วัดตายม วัดเจริญราษฎร์ วัดหนองกรด วัดโคกสนั่น และวัดใหม่ไพรมณี เป็นต้น ส่วนในท้องที่ *ตำบลไผ่ล้อม* มีวัดกรุงศรีเจริญ วัดท่ามะขาม วัดท่านา และวัดแหลมครก *ตำบลสนามคลี* มีวัดประสาทรักษา วัดสนามคลีตะวันออก และวัดสนามคลีตะวันตก *ตำบลบ้านไร่* มีวัดสิริสุทธาวาส วัดไพรสวรรณ และวัดแม่เทียบ เป็นต้น นอกจากนี้ก็มีวัดร้างที่ทราบชื่ออีกวัดหนึ่งคือวัดกุฎีทองอยู่ในท้องที่ *ตำบลท่าตาล* วัดเหล่านี้ผู้เขียนคิดว่าคงมี โบราณวัตถุสถานที่น่าสนใจแน่นอน ถ้าหากผู้เขียนได้มีโอกาสเดินทางไปสำรวจเมื่อใด คงได้นำมาเขียนให้ท่านผู้อ่านได้อ่านกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ตำบลเนินกุ่มมีวัดอยู่หลายวัดรวมทั้งวัดร้างด้วย มีคนเคยเล่าให้ผู้เขียนฟังว่า ในท้องที่ตำบลเนินกุ่ม มีโบราณวัตถุสถานตามวัดร้างหลายแห่ง และชื่อ *เนินกุ่ม* ก็เป็นชื่อที่น่าศึกษาอีกด้วย เอาไว้โอกาสหน้าผู้

เขียนลงใต้เดินทางไปสำรวจบ้าง

เมื่อพูดถึงชื่อที่นาศึกษา ผู้เขียนได้ดูจากแผนที่ของกรมแผนที่ทหารบก พบว่าชื่อหมู่บ้านของอำเภอบางกระทุ่มนั้น มักขึ้นต้นด้วย “วัง” “หนอง” “ดง” และ “บึง” อยู่หลายชื่อ สำหรับที่ขึ้นต้นด้วยวังนั้น ก็พบว่า หมู่บ้านเหล่านั้นตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำซึ่งมักจะโค้งเป็นวัง เช่นหมู่บ้าน วังยาง วังสาน วังป่าแดง วังน้ำใส และวังตาบัว เป็นต้น ส่วนชื่อที่ขึ้นต้นด้วย หนอง ก็เพราะเป็นหมู่บ้านที่มีหนองน้ำชอนนๆ ด้วย เช่น หนองระมาน หนองตาเรือง หนองกรด หนองตอ หนองหว้า และหนองฝั่ง เป็นต้น อีกคำหนึ่งก็คือ ดง คงจะเป็นเพราะเป็นหมู่บ้านที่มีดงหรือป่าไม่มาก เช่น ดงแขวน ดงหมี และดงขีพ ส่วนที่มี บึง นำหน้าหน้ามี ๒ หมู่บ้าน คือ บึงช้างและบึงเวียง ก็คงมีบึงอยู่ด้วยนั่นเอง

เท่าที่ผู้เขียนได้เขียนเล่ามาทั้งหมดก็เป็นเรื่องของอำเภอบางกระทุ่ม ซึ่งเป็นอำเภอหนึ่งของเมืองพิษณุโลก หรือเมืองสองแคว ตอนต่อไปท่านผู้อ่านจะได้อ่านเรื่องของอีกอำเภอหนึ่ง ซึ่งเป็นอำเภอสุดท้ายคือ อำเภอบางระกำ จะเป็นบางที่ระกำแก่ไหน เอาไว้รออ่านตอนต่อไปครับ